

Απογευματινή Κων/πολης – 2018.8.6

Το δίλημμα του Μεσούτ Οζίλ Του Ηρακλή Μήλλα

Η περίπτωση του μοιάζει κάπως με την δική μου. Τη δεκαετία του '60, Ρωμιός εγώ, έτρεχα ως αθλητής με την φανέλα της εθνικής Τουρκίας. Στους Βαλκανικούς αγώνες αγωνίστηκα εναντίον των 'ομοεθνών' μου. Όμως, φυσικά, αυτό δεν ήταν αρκετό για την 'ενσωμάτωσή' μου. Η περίπτωση μοιάζει και με αυτήν του Λευτέρη. Και εκείνος, ως Ρωμιός, με την εθνική Τουρκίας είχε βάλει γκολ στην ελληνική ομάδα. Έτσι όμως και δεν έπαιζε καλά, όλο το γήπεδο τον φώναζε ρυθμικά 'κε-φε-ρέ' (άπιστε, υβριστή του θεού). Την έκφραση αυτή τότε την έμαθα. Οι άνθρωποι αυτοί είναι υποχρεωμένοι κάθε τόσο να επιβεβαιώνουν την αφοσίωσή τους. Έτσι και ο Οζίλ έπρεπε να πείσει και τις δύο πλευρές. Κάτι που είναι τόσο δύσκολο, όσο να βάλεις δέκα γκολ σε ένα αγώνα.

Ποιόν όμως θα έπειθε; Τι ήταν αυτό που δεν κατόρθωσε; Γιατί δεν μπόρεσε να ικανοποιήσει κάποιους; Γιατί δεν έγινε αποδεκτός; Πρώτα, μη επιλέγοντας να παίξει στην εθνική Τουρκίας, μετά υποστηρίζοντας τον ηγέτη μιας ‘διαφορετικής’ χώρας –η φωτογράφιση εκείνη σε χρόνο προεκλογικό δεν ήταν τυχαία– ενόχλησε με τη σειρά πρώτα κάποιους Τούρκους και μετά κάποιους Γερμανούς. Το δίλημμα του εθνικισμού στην εποχή μας δημιουργεί τέτοια προβλήματα.

Βασικά, ο εθνικισμός μπορεί να υπάρξει στη βάση του «εμείς και οι άλλοι». Κάποιος που είναι και με εμάς αλλά και με τους άλλους κινεί τις υποψίες. Και εάν δείχνει πως είναι με εμάς και είναι με τους άλλους; Κάποιος που είναι με εμάς, πως μπορεί να είναι και με τους άλλους; ‘Με τους άλλους’ τους οποίους εμείς γνωρίζουμε καλά τι σόι άνθρωποι είναι! Ό,τι κι αν κάνετε, δεν μπορείτε να εξαλείψετε αυτές τις υποψίες. Σε κάποια στιγμή της κρίσης, πλήθη σταδίων θα σας επιτεθούν. Υπάρχουν ενδιαφέρουσες μελέτες για την σχέση του εθνικισμού με την παράνοια.

Τελικά, το ‘εθνικό/εθνικιστικό’ δεν προκύπτει από την υπηκοότητα –όσο και αν τα συντάγματα αναφέρουν ότι δεν γίνονται διακρίσεις λόγω φυλής, γλώσσας, θρησκείας– αλλά είναι συνυφασμένο με τη φυλή, το αίμα, την καταγωγή και κυρίως τη θρησκεία. Εάν δεν φέρετε αυτές τις ‘αξίες’, θα πουν ότι “εσείς δεν είστε από εμάς”. Αυτό που εσείς ο ίδιος πρεσβεύετε είναι πλέον δευτερεύον. Ολόκληρη η χώρα, το κράτος και η κοινή γνώμη, σας κρίνουν με τις δικές τους παραδοσιακές αξίες. Σας αποβάλλουν εάν δεν ταιριάζετε στο δικό τους πρότυπο. Δεν τους είστε καθόλου ευχάριστος. Όλα αυτά μπορεί να προκαλούν στεναχώρια και οργή αλλά δεν θα πρέπει να θεωρούνται παράξενα. Ειδικά σε κάποιον που έχει εμπειρία το τι σημαίνει εθνικισμός και δεν τον έχει εσωτερικεύσει με την ψευδαίσθηση του ‘πατριωτισμού’...

Ο κόσμος μας, πρακτικά, σήμερα αυτός είναι. Το βλέπουμε στους διεθνείς αγώνες: Ο νικητής πραγματοποιεί τον γύρο του θριάμβου κρατώντας στο χέρι του μια εθνική σημαία. Από το χρώμα του αθλητή φαίνεται ότι πρόκειται για Αφρικανό, όμως εκείνος μπορεί να κρατάει σημαία του Κατάρ ή της Τουρκίας ή της Γαλλίας. Είναι ποτέ δυνατό να κρατά στο χέρι του και τη σημαία της χώρας που γεννήθηκε και μεγάλωσε και στον οποίο ζουν ακόμα τα μέλη της οικογένειάς του; Κάτι τέτοιο σπάνια συμβαίνει –το είχα δει μια φορά. Μια τέτοια κίνηση παρεξηγείται, εκπλήσσει και το κυριότερο μας χαλάει τον εθνικό μας ενθουσιασμό. Την στιγμή εκείνη θέλουμε ο νικητής να είναι δικός μας 100%. Για λίγες στιγμές ξεγελούμε τον εαυτό μας το πιστεύουμε και χαιρόμαστε. Ενδόμυχα όμως γνωρίζουμε ότι δεν είναι ‘ατόφιος’ δικός μας. Με αυτόν ακριβώς τον τρόπο υπάρχει στην εποχή μας ο εθνικισμός.

Τι λοιπόν μπορούσε να κάνει ο Μεσούτ Οζίλ; Είχε λύσεις; Υπήρχαν πράγματα που μπορούσε να κάνει, όμως δεν θα μπορούσε να ευχαριστήσει τους πάντες. Εάν με την φανέλα της εθνικής Γερμανίας έβαζε ένα γκολ στην τουρκική ομάδα και απέκλειε τους ομοεθνείς του ήταν πολύ πιθανό ότι θα τους έθιγε, θα τους εξόργιζε και θα τον κατηγορούσαν και θα του θύμιζαν την αποστασία του. Άλλοι πάλι –οι πιο «προχωρημένοι» στην εθνική συνείδηση– θα μπορούσαν να τον χαρακτηρίσουν και προδότη. Εάν πάλι, με την ταυτότητα του Γερμανού πολίτη, φορούσε την τουρκική εθνική φανέλα και απέκλειε την γερμανική ομάδα σε κάποια διοργάνωση, θα έλεγαν ‘τελικά αυτοί δεν ενσωματώνονται, δεν μπορούν να γίνουν πολίτες μας’.

Παρόμοια λόγια άκουσα για εμένα. Όχι τόσο στον αθλητικό αλλά στον πολιτικό τομέα. Ίσως σε αυτό να διαφέρω από τον Οζίλ. Ενώ δεν μπορούσα να ταυτιστώ με καμία από τις αντιμαχόμενες πλευρές, βρήκα μια άλλη πλευρά να ταυτιστώ. Αυτός ήταν ο δρόμος να αποποιηθείς και τους δύο εθνικισμούς και γενικότερα τον εθνικισμό και την ιδεολογία του εθνικισμού. Αυτό δεν αποτελεί μια πολιτική στάση, αλλά μια στάση φιλοσοφική, ιδεολογική.

Η υπηκοότητα είναι ο νόμιμος τρόπος να ζεις σε κάποια χώρα. Έχεις δικαιώματα και υποχρεώσεις στη χώρα αυτή. Για να μην έχεις προβλήματα με τη δικαιοσύνη και για να σέβεσαι τους πολίτες της χώρας αυτής και να είσαι ειλικρινής απέναντί τους γίνεσαι ένας κανονικός πολίτης. Και όταν ασχολείσαι με τον αθλητισμό, με τον πλέον φυσικό τρόπο, παίζεις και τρέχεις για την ομάδα σου. Τόσο απλά.

Όμως δεν συνδυάζεις τον αθλητισμό με τον εθνικισμό. Δεν νοθεύεις τον αθλητισμό με πατρίδα/έθνος, εμείς/οι άλλοι, προγόνους/κατακτήσεις. Εάν κρατήσετε τον εαυτό σας πάνω από όλα αυτά, εάν δεν κάνετε λαϊκισμό με μια σημαία, δεν θα αποκομίσετε κέρδος από τον φετιχισμό των μαζών. Όμως έτσι θα είναι λιγότεροι αυτοί που στο μέλλον θα σας ασκήσουν κριτική και μπορεί να αποκτήσετε και ένα μικρό αριθμό, εκλεκτών όμως, υποστηρικτών.

Από την άλλη, εάν τρέφετε εθνικιστικά αισθήματα, εάν θέλετε ντε και καλά να πανηγυρίσετε κρατώντας μια εθνική σημαία, εάν θέλετε να σας χειροκροτήσουν άνθρωποι που τρέφουν ανάλογα αισθήματα, εάν επιδιώκετε κάτι τέτοιο και προσπαθείτε για αυτό, τότε εισέρχεστε στον κόσμο του εθνικισμού. Στον κόσμο που ονομάζεται και εθνικό/εθνικιστικό υπόδειγμα (paradigm).

Τότε ακριβώς αρχίζουν τα διλήμματα, έχετε ήδη μπει μέσα σε μία δίλη. Κάποιοι σας χειροκροτούν, κάποιοι άλλοι σας αποπέμπουν. Εάν έχετε διπλή υπηκοότητα και έχετε

μπλέξει με εθνικισμούς μπορεί να γυρίσει ο αέρας και να μην μπορείτε να καταλάβετε ποιός είναι υπέρ σας και ποιός κατά. Το λάθος σας είναι ότι, λόγω του δικού σας εθνικισμού, στους εθνικιστές που σας επιτίθενται αντιδράτε με εθνικισμό. Ενώ θα έπρεπε να δώσετε μεγαλύτερη σημασία στις φωνές που δεν ήταν εθνικιστικές.

Εάν κάποιος από αυτά βγάζουν το συμπέρασμα ότι είμαι κατά του να ανήκει κάποιος σε μία κοινότητα, σε μία χώρα και ότι είμαι υπέρ της μοναξιάς, κάνουν λάθος. Η δική μου 'ομάδα' έχει εκατομμύρια μέλη στον κόσμο. Αυτοί που σκέπτονται και αισθάνονται όπως εγώ είναι σε κάθε χώρα μειονότητα, όμως ανά τον κόσμο αριθμούν εκατομμύρια. Και ο αριθμός –ο αριθμός της 'δικής μας' ομάδας– αυξάνει συνεχώς. Ο εθνικισμός, ως μία πρόταση, χάνει την δημοτικότητά του. Η παγίδα της λέξης 'πατριωτισμός' είναι μια ένδειξη ότι η ιδεολογία του εθνικισμού χάνει το κύρος της.

Την προσωπική πλευρά του αθλητισμού την έχουν νιώσει, έστω και λίγο, όσοι ασχολήθηκαν μαζί του. Το αίσθημα αυτό δεν έχει καμία σχέση με τα όσα βιώνουν οι θεατές του αθλητισμού. Αυτοί οι δεύτεροι παρακολουθούν ένα αγώνα συμβόλων και ταυτίζονται με αυτό στο οποίο πιστεύουν ότι ανήκουν.

Ο αθλητής στην πραγματικότητα αγωνίζεται με τον ίδιο τον εαυτό του και προσπαθεί να τον ξεπεράσει. Είναι δηλαδή θέμα επιλογής αν κανείς θα πάρει ή όχι μέρος στην εθνικοποίηση του αθλητισμού. Βεβαίως, δυστυχώς, η επιλογή αυτή δεν είναι ανεξάρτητη από την παιδεία και την κουλτούρα που μας έχει επιβληθεί.

Να αποφύγουμε την παρεξήγηση. Είναι δικαίωμα του αθλητή και αν θέλετε καθήκον του ως πολίτη, να έχει την δική του πολιτική άποψη. Όμως ο 'εθνικισμός', δηλαδή η επιλογή να ανήκει σε κάποιο ιδεατό έθνος δεν είναι πολιτική τοποθέτηση αλλά επιλογή να είναι μέρος ενός εθνικισμού και για αυτό είναι θέμα ταυτότητας. Η πολιτική δεν έχει σχέση με τον εθνικισμό. Αυτός που θέλει να κάνει πολιτική μπορεί να επιλέξει να είναι δεξιός, αριστερός, φιλελεύθερος, φασίστας, κομμουνιστής κλπ. Όμως η επιλογή του

αυτή ισχύει γενικά για όλα τα κράτη. Η επιλογή πατρίδας/έθνους είναι κάτι διαφορετικό. Για τον λόγο αυτό, αυτοί που κάνουν αυτή την επιλογή, ανεξάρτητα από την 'πολιτική', βρίσκονται σε όλο το πολιτικό φάσμα, από την δεξιά μέχρι τον κομμουνισμό. Δηλαδή, π.χ., ένας (πολιτικά) δεξιός ή αριστερός μπορεί να είναι ή να μην είναι εθνικιστής.

Κυκλοφόρησε στην ιστοσελίδα Aha! στα τουρκικά στις 31.7.2018. Η μετάφραση είναι της Απογευματινής